

Okullarda Hayvan Destekli Uygulamalar ve Etkileri

Aylin Eke - FMV Işık Lisesi

ÖZET

Hayvan destekli tedaviler, yurt dışında yaygın olarak kullanılan son dönemde de ülkemizde kullanılmaya başlanan bir yardımcı destekleyici tedavi türüdür. Bir başka deyişle, hayvan destekli tedavide; bireylerin olumsuz yönde etkilenen hayat akışının tedavi edilmesinde yardımcı olmak amacıyla insan-hayvan etkileşiminden söz edilebilir. Klinik ortamlar başta olmak üzere okullarda, özel danışmanlık merkezlerinde, rehabilitasyon merkezlerinde de insan-hayvan etkileşimi sonucu ortaya çıkan ‘iyileştirici pozitif bağ’ dan yararlanılmaktadır. Yapılan literatür çalışmaları incelendiğinde, hayvanların çocukların fizyolojik, psikolojik, sosyal ve duygusal gelişimlerine olumlu etkileri olduğu görülmektedir. Çocuklu hayvan destekli tedavilerin altında yatan genel varsayım; gerekli eğitimleri alan köpeklerin çocukla etkileşim içerisinde olması, koşulsuz ve beklentisiz sevmeleri, dış görünüşlere göre yargılamadan iletişim kurmalarıdır. Dolayısıyla, bu iyileştirici pozitif bağın, okul ortamında da çocukların psiko-sosyal gelişimlerini desteklemek açısından olumlu katkıları olduğu görülmektedir. Bu makalenin amacı, insan-hayvan etkileşiminin etkilerini ve okul ortamında çocuğa katkılarının nasıl olduğunu açıklamaktır.

Anahtar Kelimeler: *Gelişim Psikolojisi, Hayvan-Destekli Eğitim, Hayvan-Destekli Tedavi, İnsan-Hayvan Etkileşimi, Okul Danışmanlığı*

1. Giriş

Davranış bilimleri ile ilgili alanyazın incelendiği zaman öğrenmenin tek bir tanımı bulunmamaktadır. Gagne (1985) insan eğilimlerinde ve yeterliklerinde belirli süreçlerde oluşan değişim olarak tanımlarken, Kimble (1961, akt. Gürsoy, 2008) ise pekiştirme sonucunda davranışta sürekli meydana gelen bir değişim olarak bahsetmektedir. Öğrenmenin bir başka tanımı ise; tekrar veya yaşantı yoluyla canlının davranışlarında meydana gelen kalıcı değişimlerdir (Bacanlı, 1999 akt. Gürsoy, 2008). McCarthy (2000, akt. Gürsoy, 2008) ise öğrenmeyi yeni bir şeyleri fark etme ve yeniliklere gösterilen tepkiye ek olarak; problem çözme, hipotez oluşturma, bilgilerden bir sonuç çıkarmak gibi davranışları da öğrenmenin tanımına eklemektedir. Tüm bu öğrenme tanımlarına bakıldığında zaman üç önemli boyut göze çarpmaktadır:

- Öğrenme sonucunda kesinlikle davranış değişikliğinden bahsedilmektedir.
- Öğrenme bir yaşantı ürünü olarak değerlendirilmektedir.
- Öğrenmenin kalıcılığından bahsedebilmek için, bireyin davranış değişikliğinin devamlı olması gerekmektedir (Erden ve Akman, 1995; Senemoğlu, 2001; akt. Gürsoy, 2008).

Öğrenme davranışının nasıl ve neden olduğunu açıklayan öğrenme kuramları;

- Davranışçı-çağrışımçı öğrenme kuramları
- Bilişsel ağırlıklı davranışçı öğrenme kuramları
- Nörofizyolojik öğrenme kuramları
- Bilişsel öğrenme kuramları olmak üzere dört ana başlık altında toplanabilir (Senemoğlu, 2001, akt. Gürsoy, 2008).

Son yıllarda gerek toplumsal gerekse bireysel değişim ve gelişim süreçlerinin, eğitim ve öğrenme ortamlarına da yansıdığı gözlemlenmektedir. Öğrenciler, farklı sosyo-kültürel ve ekonomik çevrelerden gelmekle birlikte, her birinin sahip olduğu bireysel farklılıklar da mevcuttur. Derslere yönelik ilgi ve yetenekleri, öğrenme biçimleri, derslerle ilgili sahip oldukları ön bilgiler değişkenlik göstermektedir. Tüm bu bireysel farklılıklar eğitim süreçlerine ve öğrenme ortamlarına zenginlik katmakla birlikte, zaman zaman sınıf içerisinde öğretmene başta olmak üzere çeşitli zorluklar ortaya çıkmaktadır. Tüm yaşanacak zorluklara çözüm olacak seçeneklerden birisi de öğrenci merkezli öğrenme uygulamalarının hayata geçirilerek yaygınlaştırılmasıdır (Beler, 2010). Yapılandırmacı yaklaşım, çoklu zekâ, problem çözme yöntemi, probleme dayalı öğretim, işbirliğine dayalı öğretim, örnek olay ve farklılaştırılmış eğitim gibi birçok yaklaşım ve yöntem öğrenci merkezli öğretim sürecinde değerlendirilmektedir.

Amerikalı eğitimci Tomlinson tarafından geliştirilen farklılaştırılmış öğretim ortamında; öğrencinin bilgiyi keşfetmeleri için farklı öğretim ortamları hazırlanmakta ve öğrencilere kendi seçimlerini yapıp uygulayabilecekleri ortamlar sunulmaktadır (Tomlinson, 2000, 1995a). Kuramsal temel açısından incelendiğinde de bilişsel öğrenme ve öğrenci gelişimi üzerine yapılan araştırma sonuçlarına dayandığı söylenebilmektedir (McTighe ve Brown, 2005). Farklılaştırılmış öğretimi; farklı deneysel yaşamışlıklara sahip aynı sınıf ortamında bulunan öğrencilerin bireysel başarı ve öğrenmelerini en iyisi olabilecek şekilde etkinlik ve uygulamaların planlanması olarak tanımlamak mümkündür (Hall, 2002, akt. Beler, 2010).

Tomlinson (1995b, 1999; akt. Beler, 2010), farklılaştırılmış bir sınıf ortamı hazırlamak için öncelikle öğrencilerin ön bilgilerinin belirlenmesinin iyi olacağını önermektedir.

Bunun yanı sıra farklılaştırılmış öğretim sürecini de aşağıdaki ilkeler üzerine oluşturduğunu söylemek mümkündür:

- Aynı yaş grubu olan öğrenciler; geçmiş yaşantı deneyimleri ve hazır bulunuşlukları açısından farklılık gösterebilmektedir.
- Bu farklılıklar özellikle içerik hazırlama ve öğretim süreci üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir.
- Öğrenciler, öğretim ortamlarında kendi yetenekleri üzerinde görevlerini yaparlarken öğretmenin destek olması öğrenmelerine olumlu katkı sağlamaktadır.
- Öğrenciler, okulda öğrendiklerini gerçek hayatla ilişkilendirdiklerinde öğrenme daha etkin gerçekleşmektedir.

- e. Otantik ve alışılmadık öğrenme ortamları ve fırsatları sağlandığı zaman öğrencilerin öğrenmeleri daha yüksek olmaktadır.
- f. Öğrencilerin okulda kendilerine güvenildiğini ve değer verildiğini hissettiklerinde öğrenmeleri daha da artmaktadır.
- g. Her öğrencinin yeteneklerinin ve ilgi alanlarının farkına varılması, desteklenmesi okul hedeflerinin de üzerine çıkılmasını sağlamaktadır (Belser, 2010).

Yukarıdaki ilkelerden de anlaşılacağı üzere, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurularak oluşturulacak farklılaştırılmış öğrenme yolları; öğrencilerin öğrenme stillerine, ön bilgilerine, çoklu zekâlarına ve kişisel özelliklerine göre şekillendirilecektir. Farklı öğrenme yollarını yaratmak çeşitli stratejiler aracılığıyla olmaktadır. Bu stratejilerden bazıları; istasyon, ajanda, karmaşık öğretim, katlı öğretim ve öğrenme sözleşmeleridir (Belser, 2010). Okullarda hayvan destekli uygulamalar da farklılaştırılmış öğretimde bir strateji uygulaması olarak örnek gösterilebilir.

Öğretimin çeşitlendirmenin yolu aynı zamanda; içerik, süreç ve ürün boyutlarını kapsayacak şekilde öğretimi farklılaştırarak, bir başka deyişle zenginleştirerek olacaktır. İçerik; sınıf ortamında öğretilecek olan kavramlar olarak tanımlanmaktadır. Süreç; öğretmenlerin öğrencilerde kazanılması beklenen içerikleri nasıl öğreteceği ve öğrencilerin nasıl anlayacağı üzerine yoğunlaşan uygulamalı bölüm olarak açıklanmaktadır. Ürün ise, öğrencilerin bilgiyi ne kadar öğrendiklerini göstermektedir (Gül, 2014).

Hayvan destekli tedaviler, yurt dışında yaygın olarak kullanılan son dönemde de ülkemizde kullanılmaya başlanan bir yardımcı destekleyici tedavi türüdür. Bir başka deyişle, hayvan destekli tedavide; bireylerin olumsuz yönde etkilenen hayat akışının tedavi edilmesinde yardımcı olmak amacıyla insan-hayvan etkileşiminden söz edilebilir (Friesen, L., 2010). Hayvan destekli tedavide, hayvanın tedavi planına dahil edilerek; klinik ortamlar başta olmak üzere okullarda, özel danışmanlık merkezlerinde, rehabilitasyon merkezlerinde de insan-hayvan etkileşimi sonucu ortaya çıkan “iyileştirici pozitif bağ”dan yararlanılmaktadır (Nimer, J.& Lundahl, B., 2007, Chandler, C., 2001, Brelsford, V. L., Meints, K., Gee, N. R., & Pfeffer, K., 2017).

İnsan-hayvan etkileşimlerinin fizyolojik ölçümleri üzerindeki etkileri hakkında yapılan araştırma sonucuna göre; bireylerin oksitoksin seviyelerinde artış, kortizol seviyelerindeki azalma ve kan basıncının düzenlenmesi gibi iyilik halleri hakkında olumlu sonuçlar olduğunu göstermektedir (Brelsford, V. L., Meints, K., Gee, N. R., & Pfeffer, K., 2017). Aynı zamanda, hayvan-insan etkileşimi ile stres ve kaygı düzeylerinin de azalarak karşılıklı bir iletişim kanallarının da oluştuğu söylenebilmektedir. Yapılan bir başka araştırmaya göre; sınıf ortamında ‘bir arkadaş’ bulunması öğrencilerin özgüvenlerine olumlu katkıda bulunduğunu göstermektedir (Zasloff & Hart, 1999). Aynı zamanda, sınıfta bir köpeğin varlığı öğrencilerin yetişkinle daha duyarlı ve işbirlikçi tutumla iletişime geçtiklerini, sınıf ortamında daha dikkatli oldukları da gözlemlenmiştir (Limond et al., 1997).

Glenk (2017) tarafından yapılan çalışma sonucu; insan-hayvan etkileşiminin psikolojik faydaları olarak anksiyete, üzüntü, yalnızlık duygularının azalmasını ve artan sosyal işlevsellik ve oksitoksin salgı düzeylerinin olduğunu göstermektedir. Hanselman (2001) tarafından on iki hafta boyunca öfke kontrolü yönetmede köpeğin kullanılması ile ilgili ergenlik dönemindeki gençlerle yürütülen

araştırma sonucunda, grup üyeleri arasındaki duygusal ve davranışsal öfke düzeylerinde azalma olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda hayvanın yanlarında olmasıyla mutluluk, güvende olma ve kendine değer verme duygularının arttığı; yalnızlık, izole olma ve stres düzeylerinde azalma görülmektedir.

Bunun yanı sıra; hayvan destekli aktivitelerin, sınıf ortamında öğrencilerin sadece okuma açısından değil, aynı zamanda müfredat genelinde akademik aktivitelerini de tamamlama açısından oldukça motive edici olduğunu belirtilmektedir (Nebbe, 2003; akt. Jalongo, M. R., Astorino, T., & Bomboy, N., 2004).

İnsan-hayvan etkileşimi ile sosyalleşme ve iletişimin artması; izole olma, yalnızlık bıkkınlık gibi olumsuz duyguların azalması, problem çözme becerileri ve işbirliğine dayalı iletişim kanallarının kuvvetlenmesi, dikkat, konsantrasyon ve odaklanmanın artması, manipülatif davranışların azalması gibi pek çok pozitif kazanımlar hayvan destekli terapinin hedefleri arasında yer almaktadır (Chandler, 2001). Aynı zamanda; hayvana yeni şeyler öğretme, hayvan bakımı ve besleme konusunda tecrübe kazanma, hayvanın geçmişi ya da ırklar hakkında bilgi sahibi olma, hayvanla beraber yürüyüş yapma, bulunulan sınıf ortamında hangi duyguları yaşadıkları hakkında gözlem yapma ve tartışma, hayvanın nasıl iletişim kurduğunu ve tepki verdiğini izleme şanslarına ulaşma da hayvan destekli tedavinin amaçları arasında sayılmaktadır.

Sınıf ortamında bir hayvanın varlığı ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen amaçlar ise şu şekilde sıralanabilir:

- Hayvan bakımı ve eğitimi hakkında bilgi sahibi olma,
- Hayvan-insan etkileşimi sonucunda motor ve fiziksel becerilerin gelişimi,
- Güven ve sorumluluk duygularını deneyimleme,
- Nazik ve şefkatli davranış tutumu sergileme,
- Hayvan sahibi olma sorumluluğunu deneyimleme,
- Dikkat ve konsantrasyon becerilerini kuvvetlendirme (Delta, 1999; akt. Chandler, 2001).

Sonuç ve Öneri

Bronfenbrenner'in ekolojik bakış kuramına göre, hem birey hem de bireyin içinde bulunduğu çevresini de anlamak gerekmektedir (Obalar & Ada, 2010). Bireyin büyümesi ve gelişimi iç ve dış etkiler olarak sayılabilen sosyal ve kültürel etkileşimlerle ele alınmalıdır. Bir başka deyişle, biyopsikososyal bir canlı olan bireyin gelişimi bütün olarak ele alınmalıdır. Bireyin gelişimi, hem yaşadığı aile ortamı hem de toplumsal yapı ile bir bütün olarak değerlendirildiği zaman sağlıklı olacaktır. Bu sebeple algılanan aile ortamı, aile içi iletişim ve rollerin dağılımı bireylerin kendilerini gerçekleştirilmesinde önemli rol oynamaktadır (Eke, 2018). Bronfenbrenner, farklı ve çeşitli boyuttaki çevrenin, sosyal ve kültürel ortamın bireyin gelişimine etkisini önemle vurgulamış ve bu farklı büyüklükteki çevreyi mikro, mezo, ekso ve makro sistem olarak ayırıp tanımlamıştır (Härkönen, 2007). Çocuğa en yakın çevre mikro-sistem olup, çocuğun ailesi ile sürekli olarak direk iletişim ağı oluşturduğu –örnek olarak yaşanan ev ortamı verilebilir- bir sistem olarak

tanımlanabilir. Mezo-sistem ise çocuğun ilişki kurduğu insanlar ve onların kendi içlerindeki ilişkilerini incelemektedir –örnek olarak ev-okul veya ev-komşu ilişkileri verilebilir. Ekso-sistem ise, çocuğun direk içinde olmadığı ancak gelişimini dolaylı olarak etkileyen süreçlerle ilgilidir –örnek olarak ebeveynin çalıştığı yer ile ev ortamı arasındaki iletişim verilebilir (Eke, 2018).

Toplum içerisinde var olma, sosyalleşme, ilişki kurmayı öğrenme ve hayata hazırlanma adına deneyim kazanma açısından kendini gerçekleştirme sürecinde birey için okul ortamının yeri oldukça önemlidir. Tüm bunlara ek olarak, sınıf ortamında bir hayvanın varlığı sayesinde farklı bir tür ile iletişim kurabilme, kendini ifade edebilme, hayvanın isteklerini doğru okuyabilme gibi güven, bakım ve ilişki kurabilme becerilerinde yetkinlik kazanacağı belirtilmektedir (Chandler, 2001). Bunun yanı sıra, bireyin hem akademik hem de psiko-sosyal gelişimine olumlu katkı sağlayacağı söylenebilmektedir.

Kaynakça

- Bacanlı, H. (1999) *Gelişim ve Öğrenme*, (2. Basım) Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- Belç, Y. (2010). *Farklılaştırılmış öğretim ortamının sınıf yönetimine ve öğrencilerin akademik başarısına etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Brelsford, V. L., Meints, K., Gee, N. R., & Pfeffer, K. (2017). Animal-Assisted Interventions in the Classroom—a systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14, 1-33.
- Chandler, C. (2001). Animal-Assisted Therapy in Counseling and School Settings. *ERIC/CASS Digest*.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1995) *Eğitim Psikolojisi, Gelişim, Öğrenme, Öğretme*, (2.Basım), Arkadaş Yayınevi: Ankara
- Eke, A. (2018). *Beliren Yetişkinlerde Aile Ortamı Algısı Ve Affedicilik Özelliklerinin Öznel İyi Oluş Üzerindeki Etkisi* (Master's thesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Friesen, L. (2010). Exploring Animal-Assisted Programs with Children in School and Therapeutic Contexts. *Early Childhood Educ J*, 37, 261–267.
- Glenk, L. M. (2017). Current Perspectives On Therapy Dog Welfare In Animal-Assisted Interventions, *Animals*, 7, 1-17.
- Gagne, R. M. (1985) *The Conditions of Learning and Theory of Instruction*, (4. Basım), Holt, Rinehart and Winston , Inc: Florida.
- Gül, S. O. (2014). Farklılaştırılmış Öğretim Ve Uyarlamalar. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 111-123.
- Gürsoy, T. (2008). *Öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Master's thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Hanselman, J. L. (2001). Coping Skills Interventions With Adolescents In Anger Management Using Animals In Therapy. *Journal of Child and Adolescent Group Therapy*, 11, 159-195.
- Härkönen, U. (2007). The Bronfenbrenner Ecological Systems Theory Of Human Development, *Scientific Articles of V International Conference*, 1-17.
- Jalongo, M. R., Astorino, T., & Bomboy, N. (2004). Canine Visitors: The Influence Of Therapy Dogs On Young Children's Learning And Well-Being In Classrooms And Hospital., *Early Childhood Education Journal*, 32, 9-16.
- Kimble, G. A. (1961) *Hilgard and Marquis' Contitioning and Learning*, Appleton-Century-Crofts, Inc: New York.
- Limond, J. A., Bradshaw, J. W., & Cormack, M. K. (1997). Behavior Of Children With Learning Disabilities Interacting With A Therapy Dog. *Anthrozoös*, 10, 84-89.

- McCarthy, B. (2000) *About Teaching 4Mat in the Classroom*, About Learning Inc: *Wauconda, IL*.
- Nimer, J., & Lundahl, B. (2007). *Animal-Assisted Therapy: A Meta-Analysis*. *Anthrozoös*, 20, 225-238.
- Tissen, I., Hergovich, A., & Spiel, C. (2007). *School-Based Social Training With And Without Dogs: Evaluation Of Their Effectiveness*. *Anthrozoös*, 20, 365-373.
- Obalar, S. & Ada, S. (2010). Ekolojik bakış açısı ve sosyal kapital kuram çerçevesinde öğrencilerin ilk okuma yazma becerilerinin incelenmesi, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 32, 141-168.
- Senemoğlu, N. (2001) *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, (3. Basım) Gazi Kitabevi: Ankara.
- Zasloff, R. L., & Hart, L. A. (1999). *Animals In Elementary School Education In California*, *Journal of Applied Animal Welfare Science*, 2, 347-357.